

Cèsar Martinell i el Sindicat Agrícola de Sant Isidre de Bot

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

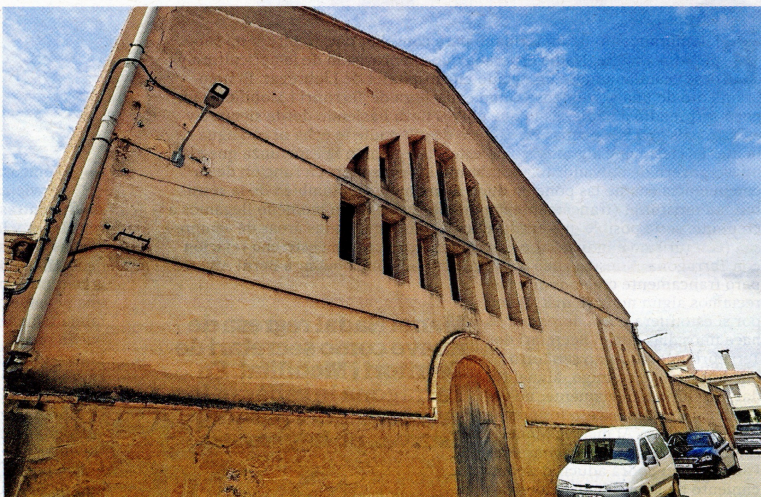
Una descoberta. A la comarca gairebé ningú sabia que l'arquitecte que va fer les grans catedrals del vi de la Terra Alta també hagués construït un celler a Bot. De l'edifici no se'n conserven plànols, sols documentació escassa

De l'article publicat el diumenge dia 7 de juliol a les pàgines del *Diari*, on explico les repercussions socials i econòmiques que representà la fil·loxe- ra per la vitivinicultura catalana, hem pogut descobrir històries sobre l'agricultura de la població de Bot que el gran públic desconeixia. El mateix diumenge rebia un missatge de veu de Jaume Martí, director general de la Cooperativa Agrícola Sant Josep de Bot, explicant-me que Cèsar Martinell havia estat a aquesta població per edificar un celler vitícola, en temps paral·lels a la construcció de les catedrals del vi del Pinell i de Gandesa. El periodista Toni Orensanz, fill de Falset, i bon coneixedor del genial arquitecte de Valls, en un pregó que pronuncià per la Festa del Vi Novell, en va deixar constància. Amb investigacions a persones, a documents i a institucions he pogut recaptar com va néixer el cooperativisme agrícola a Bot, que a continuació explicaré.

Orensanz, en l'elocució del pregó, digué: «...no tinc clar en quin moment vam reduir el vi a una cosa exclusivament seriosa, pom-

S'ha demostrat que els vins de la Terra Alta ja s'elaboraven abans de l'arribada dels romans

posa i pretensiosa. És una matèria que posats a fer un tragueta, ens obliga a posar cara d'intel·lectual...». En aquest moment ja ho tenim clar gràcies a les excavacions arqueològiques del Coll del Moro de Gandesa, poblat protohistòric molt proper a Bot. M'informa Rafel Jornet, l'arqueòleg de la Universitat de Barcelona, de la troballa vitícola realitzada aquest estiu. Es tracta d'una premsa de biga, que identifica l'historiador, Pere Rams al llibre, «Els molins d'oli tradicionals de giny», i el defineix: «els tipus de premsa fonamentats en el principi de la palanca de segon gènere ja s'empraven a la Grècia preclàs-

L'antic Sindicat Agrícola de Sant Isidre de Bot, al centre del poble. FOTO: JOAN REVILLAS

sica (segle VI aC)...» Aquesta premsa trobada a prop del trull de vi que ja va ser catalogat l'any 2016 en aquest poblat, revela que Bot i Gandesa, i ben segur a l'actual DO Terra Alta, ja coneixien el conreu de la vinya i la seva elaboració, fet ignorat quan l'Orensanz pronunciava l'al·locució. Aquesta premsa i el trull situats a la casa senyorial del Coll del Moro, a pocs metres del castell i la gran cisterna que donava l'aigua a l'habitatge, data del segle II aC. Confirmem, doncs, que els vins de la Terra Alta ja s'elaboraven abans de l'arribada dels romans.

Però quelcom més ens va descobrir el parlament d'Orensanz. Digué: «Fa anys entrevistant la filla de Cèsar Martinell, amb qui vaig parlar sobre la construcció de les catedrals del vi... entre les quals estava la de Bot... i Maria Martinell, explicava que a pobles com Bot el seu pare va aprendre que no n'hi havia prou amb tenir un bon cotxe... necessitava un xofer... perquè cada cop que venia, els cooperativistes li feien tastar tots els vins i el convidaven a esmorzar i

a dinar i al que convingués... li tenia prohibit al xofer que tastés una sola gota de vi, conscient que podrien acabar estimbats...». A la comarca gairebé ningú sabia que Martinell hagués construït un celler a Bot. L'investigador local, Antoni Cortès m'explica que l'any 1918 es va fundar el Sindicat Agrícola Sant Isidre, però, malgrat conèixer la seva història, no havia trobat cap document que en fes referència. Però existeixen les fotografies de l'arquitecte i del seu xofer esmorçant, cedides per Orensanz i el Museu de Valls quan fou obsequiat amb un monumental «braç de gitano», per un nodrit grup de paguesos menjant a l'aire lliure, envoltats de gossos.

En Cortès m'explica que el Sindicat Agrícola Sant Isidre de Bot, es va constituir el setembre del 1918 i s'hi van associar 102 famílies, seguint les facilitats que la Mancomunitat havia legislat, davant d'una demanda d'una quarantena de pobles de la província moguts pels rectors de les parròquies i pels bisbats que es coneixien per Sindicats Catòlics.

El primer de la Terra Alta va ser el de Batea, l'any 1908, el Sindicat Agrícola i Caixa Rural Catòlica. I uns anys després es va constituir el de Gandesa, Pinell, Arnes i Prat. El Sindicat de Bot del qual dispo d'un document curiosíssim manuscrit pel mateix Martinell, titulat, «Avant Pressupost de Bot», cedit per l'Arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya on desglossava partida per partida el cost de la construcció, que pujava l'any 1919 l'import de 113.150,45 ptes., comptant el 10% del benefici industrial, projecte i direcció d'obra. De l'edifici, no es conserven els plànols, possiblement perduts, i es va mantenir en ús fins a la guerra quan les terres quedaren ermes; els homes havien anat a combatre i, en acabar-se, amb els vinyars abandonats, els morts als fronts, els exiliats i els assassinats, i l'emigració a Barcelona, es va haver de tancar. La producció de raïm era relativament curta, plantada la majoria a costers, com era habitual a la comarca. Es veremava a finals

d'octubre i el grau alcohòlic resultava d'uns 17 i 18 graus. Per aquest fet es va projectar un celler de reduïdes dimensions i si bé es va emprar la totxana per la construcció i l'estil era modernista sense tenir res a veure amb la majestositat de les catedrals del Pinell o de Gandesa. Segons referències de l'Andreu Grau, que els seus avantpassats foren socis del Sindicat, el celler el va comprar un tal Borràs, que provenia del Marroc, i uns anys més tard el va vendre a Francesc Morelló, conegut per Paco de l'Estanc. Actualment, encara s'hi pot veure la bàscula, la façana del magatzem i els descarregadors dels raïms, però resta inactiu. A diferència d'altres sindicats, aquest no tenia molí d'oli, malgrat que l'oli va representava un conreu superior a la vinya.

Passada la guerra, un cop les vinyes ja produïen i se'n plantaren de noves, l'any 1944 es va fundar la Cooperativa Agrícola Sant Josep desvinculada de l'anterior.

Actualment encara es pot veure la bàscula i els descarregadors dels raïms, però està inactiu

Jaume Martí explica que disposa d'un centenar de socis entre Bot i Prat del Comte. Produïen oli que l'embotellen i préssecs embossats de diferents marques que els venen directament al públic. Els seus vins són molt acreditats havent guanyat diferents premis nacionals i internacionals, com Clot d'encis i Llàgrimes de tardor, a més d'un vi especial de garnatxes velles conegut per Laquarta. Conreen unes 450 hectàrees de vinyars de terres molt solejades que es transformen en vins excel·lents per l'aroma, el color i el sabor. Els seus mercats principals els tenen a Espanya, però també n'exporten a diferents països del món. Bot, doncs, és actualment un paradís turístic, gràcies a la Via Verda, el riu Canaletes i la bellesa dels Ports que tenen al davant entre Prat, Orta i Arnes.